

"המשק המשפחתי חשוב מאוד, המדינה חייבת לשמור עליו"

ד"ר אמדור לירון

ראובן זלץ

זו אולי עבודת המחקר המעמיקה ביותר שנערכה מאז עלה לקרקע המושב הראשון בנהלל. בראיון נרחב ובלעדי מדברת ד"ר אמדור על המסקנות, המספרים, הנתונים ואומרת על הוויכוח המתמשך בעניין הגודל "יש איזו מנטרה שגדול יותר טוב לחקלאות ואני באה ואומרת שזה בפירוש ופשוט לא נכון" •

המדינה חייבת לתמוך בחקלאים לאורך כל הדרך.
ד"ר אמדור

ד"ר לירון אמדור, דוקטורט בכלכלה חקלאית, חוקרת מכון מחקר יסודות שהוקם ב-2019 ביוזמת התנועה הקיבוצית. לאחר זמן הצטרפה תנועת המושבים וראשיה פנו לחוקרי המכון לכתוב עבודה, נייר עמדה עדכני ומקיף בנושא המושב בישראל ולמה, אם בכלל המדינה חייבת להתעקש עליו. ד"ר אמדור, כותבת העבודה "ניסינו לתת ביטוי לייחודיות של המושב, מהן אבני היסוד, הליבה של צורת ההתיישבות הזו. ובעצם לראות האם ועד כמה הוא עדיין רלוונטי ומי צריך לשמר אותו. עבדנו על פרויקט הזה כחצי שנה והוא הוצג לראשונה בכנס חגיגי של תנועת המושבים לציון 100 שנות התיישבות". ד"ר אמדור הציגה את עבודתה בכנס שנערך לפני כחודש, לציון מאה שנות מושב.

ונתחיל מההתחלה, מה המיוחד, עדיין, במושב בישראל?

"חפשנו מה מיוחד במושב ואני חושבת שמהות המושב זה בעצם היחידות החקלאיות הקטנות והתארגנות החקלאים באגודות. כל מושב בנוי סביב אגודה חקלאית שבתחילת הדרך איגדה את פעילות החקלאים. הפעילות החקלאית הנפוצה ביותר בעולם הוא בעצם משפחות המתפרנסות מעיבוד הקרקע כעסק משפחתי קטן. למשק המשפחתי הקטן יש יתרונות של קוטן בניגוד למחשבה הרווחת כיום כי הגודל קובע. מה שמייחד את המשק הקטן, העובדה שהוא יכול לייצר המון מוצרים מאוד אינטנסיביים תוך הקפדה על הגידול ודבר שני, זוהי עבודה עתירת כוח אדם. למשל, בכדי לקטוף דונם עגבניות, החקלאי זקוק לכוח עבודה רב. שני המאפיינים הללו

לא ישימים במשק גדול. בקיבוץ שיש לו 5000 דונם, מרכז

המשק לא יכול להקדיש

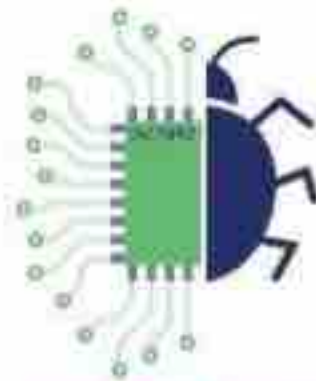
11 אלף חקלאים במושבים,
410 מושבי עובדים וכפרים
שיתופיים, כ-60 אחוז מסך
החקלאים בישראל גרים
במושב. האגדה האורבנית
שלכאורה בכל מושב נותר
חקלאי אחד זה לגמרי לא
נכון ולא מה שהנתונים
מראים. יש כ-25 חקלאים
פעילים בכל מושב, בממוצע

גם בתעשייה

גם בחקלאות

גם בהייטק

גם בבית וברכב

ביטוח חקלאי, מבינים אותך

כבר יותר מ-85 שנה שביטוח חקלאי מייצרת עבורכם פתרונות מותאמים אישית.

שנה טובה ומתוקה!

ביטוח חקלאי

bth@co.il | *8654

Printed from Calameo.com

מפאת קוצר זמן. נכון להיום מרבית ירקות החממה גדלים במושבים. מה שאני מבינה מזה שעדיין המושב הוא כלי מאוד רלוונטי לייצור עגבניות וירקות בכלל בישראל".

אך המדינה לא אוהבת את המשק המשפחתי מטעמי גודל?

"כן וזה אבסורד, שהרי בניגוד לענף החקלאות, המדינה כן מבינה שלעסק כלכלי קטן יש המון חשיבות, משרד הכלכלה אומר זאת בפירוש, המדינה גם משקיעה בנושא זה, בכדי שאנשים יצליחו יותר לבנות עסקים קטנים ובהצלחה. ואילו בענפי החקלאות, לתדהמתי, המדינה משום מה מעודדת גודל, דבר העשוי לפגוע בענף ובהתפתחות הכלכלית ובמדינה".

גם משרד החקלאות מעודד את מיתוס הגודל?

"כן, נכון, אני יודעת, יש איזו מנטרה שגדול יותר טוב לחקלאות ואני באה ואומרת שזה פשוט לא נכון".

קטן זה טוב

ד"ר אנדור "מה שיפה במושב, זה שמעבר לעבודה המשפחתית, הפרטית, הם למעשה מאוגדים באגודות שעוזרים למושביניקים למכור את תוצרתם או לקנות תשומות וכל מה שקשור להתנהלות היום יומית. אותם אנשים שלפני 100 שנים המציאו את המושב, היה להם בעצם רעיון גאוני שמעבר לעבודה משפחתית, בואו נהיה שותפים למה שחשוב ואז יש לך יתרונות לקוטן ויתרונות לגודל. האלמנט השלישי כל הדבר הזה, הוא גם בעצם יישוב מתפתח. אז יש לנו תא משפחתי, גוף משותף כלכלי שהוא גם גוף מוניציפלי המארגן יישוב. ואז אותו יישוב יכול להתבסס על הפעילות הכלכלית של האגודה, מעבר לארנונה ומיסים עירוניים. זה קונספט ישראלי לגמרי, אני לא מכירה. דבר כזה בעולם כולו ושלושת הדברים הללו בעצם מייצרים את ייחודו של המושב.

אז בואי נדבר על הגודל?

"קודם כל צריך שתהיה הבנה כי משק משפחתי הוא דבר מאוד חשוב וחייבים לשמור עליו. נקודה. המדינה חייבת לעטוף את החקלאות ולא לדחוף למשקים גדולים. הדבר השני, התארגנויות החקלאים, יש מצד אחד, את הבסיס המשפטי הקיימת בכל מושב, זה מחוייב על פי חוק. האגודות הללו היו יכולות לעשות הרבה יותר, לשוק, תשתיות, מתקנים, הדרכה וכו'. יש אגודות העושות זאת, אך הייתי רוצה לראות הרבה יותר. בעצם היתה איזו תוכנית משנת 2015 שנתנה ליווי לאגודות, לצערי סגרו אותה ומאז זה לא חודש. התפיסה הזו שאם חקלאים יהיו מאורגנים הם ישפיעו על המחירים והשוק, זו חשיבה מוטעית שאיננה מחוברת למציאות. יש המון התייעלות בהתאגדות משותפת וזה מקום לעודד חקלאים להתארגן. והדבר העצוב ביותר, ההתנתקות בין הפעילות החקלאית ופעילות החקלאים לבין התושבים. פתאום יש לך 2 אוכלוסיות שונות וזה יוצר קונפליקטים פנימיים ורמת שירותי הציבור פחות טובה וניגודים פנימיים בין האגודה החקלאית לוועד היישוב. זה קרה כפועל יוצא משינוי פני המושב ומשפחות שאינם חקלאים שהגיעו לגור במושב בעשורים האחרונים. מה גם שהחקלאים הופכים למיעוט במושב שלהם ואז מתחילות המריבות על "הרפת המסריחה", או "למה אתה מדליק טרקטור בבוקר מוקדם" ו"למה אתה מרסס ליד הבית שלי". זה לצערי היכן שאנחנו כרגע".

אז מה עושים?

"מה שאמרנו זה קודם כל שלכל אחד מהמרכיבים הללו יהיה משהו שתומך. הדבר החשוב ביותר זה לשמור על המשק

המדינה לא מאמינה בחקלאי?

ד"ר אמדור "לא יודעת להגיד לך את זה, אני חושבת שהמדינה כיום מסתחת על שני הסעיפים. זה נכון שהמדינה בראשות שר האוצר ושר החקלאות מובילה רפורמה מאוד אגרסיבית בתחום החקלאות. אך המדינה לא מדברת בלשון אחידה, יש לא מעט פוליטיקאים וגופים ממשלתיים הבאים ואומרים כי ישראל חייבת לשמור על ביטחון המזון שלה, אני לא כזו פסימית. המושבים חייבים להקים מחדש או שייצרו שותפויות עם הארגונים הקיבוציים, אני מודעת להתנגדות למהלך זה, אך זו התנגדות פסיכולוגית שצריך להתמודד ולצמוח מזה".

זה לא מאוחר מדי?

"לא, חד משמעי לא מאוחר מדי. תראה צריך לדבר על המושבים כישוב שיש זהות בין המושב לאגודה, לזעזוע צריך לצרף לאגודה את הקהילתיים שלכולם יהיה אינטרס באגודה הזו. כי אחרת האגודה תהפוך לפחות רלוונטית לחלק גדול מהמושבים ביישוב ואז הצרה תהיה גדולה יותר. דבר נוסף, צריך להתחיל לקלוט חקלאים חדשים לאגודות, יש מספיק מושבים שיש בהם קרקע וניתן לצרף חקלאים. צריך לבנות מודל לעניין זה לא בשמיים, בקיבוצים עשו את זה, אפשר לעשות זאת גם במושבים. על זה חייבים לעשות, המושבניקים לא צריכים את המדינה בכדי לשנות את כל המגמה, להגדיל את המספר החקלאים ובכך לשנות את היישוב שהולך והופך לשכונה אורבנית ופחות מושב חקלאי.

אומרים שהמושבניקים עקשנים,

הם לא ברי שינוי?

"התהליך הזה מצריך זמן, לאט לאט, אבל אני מאמינה שזו הדרך הנכונה לשימור המושב והחקלאות המשפחתית. יש במשרד הכלכלה צוות חשיבה לנושא עתיד המושב ואיך מיישמים את כל המלצות שכתבנו לכדי מעשים בשטח".

ובאשר לבעיית דור ההמשך במושבים?

"העבודה פורסמה לפני כחצי שנה, יוזמה של יסודות, כתבתי את העבודה בשיתוף לירון ישראל. הדבר המפתיע שראינו זה שהמון אנשים רוצים להיות חקלאים בישראל, אך יש חסמים חוקיים והמרכזי שביניהם זה איך להשיג קרקע חקלאית לעיבוד ולהקים משק. זה דבר שהוא מאוד מאוד קשה. בנוסף חייבים שיהיו יותר מסגרות להכשרה, יש את רחובות ותל חי זה לא מספיק. צריך יותר תמיכות כלכליות, מענקים והלוואות. אך מצד שני צריך להיות ריאלי, ממוצע של דור ההמשך בכל ענפי הכלכלה עומד על 25 אחוז ולכן צריך לפתוח מראש צינורות לקבלת חקלאים חדשים המעוניינים להשתלב ללא הצורך ברכישת נחלות במיליוני שקלים. דבר נוסף, דור ההמשך במושבים הוא עסק מורכב, הן מהפן החוקי וגם בפן המשפחתי. חייבים ליצר מנגנון ידידותי יותר ליצירת אורה חובנית וסורה להעברת שליטה לדור ההמשך והטיפול המורכב בהעברה הבין דורית. בח"ל זה קיים והגיע הזמן שגם בישראל".

עשר שנים מהיום המושב בישראל?

"אם אכן המושבניקים יעבדו קשה ויקבלו סיוע מתאים מהמדינה, נראה חקלאים צעירים, עם דגש על טכנולוגיה, ישובים שישונו לחוץ חקלאי משותף, המושב יכול להיות מנוף פיתוח אזורי ובמיוחד בפריפריה. אני לגמרי מאמינה בקונספט עכשיו המדינה והחקלאים חייבים להיראות לעבודה.

יש עתיד לחקלאות בא"י [Printed from Calameo.com](http://Calameo.com)

רמת אביגדור "המדינה חייבת לעטוף את החקלאות ולא לדחוף למשקים גדולים" ד"ר אמדור

צריך שתהיה הבנה כי משק משפחתי הוא דבר מאוד חשוב וחייבים לשמור עליו. נקודה. המדינה חייבת לעטוף את החקלאות ולא לדחוף למשקים גדולים

הכלכלי ולחזק אותו. הדרך הטובה ביותר, חדשנות כלכלית ואז יש לך רוח גדול יותר על כל דונם וכפועל יוצא זה משפיע בעצם על כל שרשרת המזון וכוח האדם. המדינה חייבת לתמוך בחקלאים בכל דרך, התמורה תחזור אליה. בכל מה שנוגע להתארגנויות חקלאים, צריך בעצם להגיע למצב לחזק את ההתארגנויות בכל דרך שהיא. ברור לנו שהרבה יותר קל לרפתנים להתארגן ביחד ולא כל המושב, אך חייבים לפעול להתארגנויות קטנות שכאלה שיביאו להתייעלות והתפתחות המשק המשפחתי כחלק ממארג שלם של קואופרטיב צומח.

ד"ר אמדור "המדינה חייבת לשמר את החקלאות כחול לבן"

כיום, ממשלת ישראל ולא רק זו העכשווית, איננה מאמינה במשק המשפחתי, או בעצם ניתן לומר, דוגלת בקפיטליזם ובייבוא. וכשהפוליטיקאים מדברים על "החרות חופשית", חשוב לומר להם, כי אין כאן לא חחרות ובטח לא חופשית, המשק הישראלי נשלט על ידי כמה מנופלים בכל תחומי הייצור וגם הייבוא.

משק ליון מושב שדה יעקב

אם זכור לי, הגעתם למסקנות נחרצות?
 "בהחלט, אנחנו מדינת אי, תלויים בשני נמלים זהו, משם כל האוכל שלנו מגיע, אנחנו שותים את האוכל שלנו דרך שתי קשיות קטנות, האחת מחיפה ואחת מאשדוד זהו. מה שאנחנו באים ואומרים, שבמצב העניינים הזה ובהתחשב במצב האקלימי, המדינה חייבת להכין תוכנית אסטרטגית לביטחון המזון לעשור הבא. הוקם אגף לביטחון מזון במשרד החקלאות שהחל לעבוד בנושא זה, כולל היחס לחקלאות המקומית. וברגע שתהיה תוכנית ממשלתית שבה המדינה תדע כמויות, קרקע, מו"פ והיתכנות כלכלית, כאן נכנס החקלאי הישראלי. קודם כל צריך להבין כי החקלאות הוא הבסיס לתפיסת הביטחון של המדינה ולכן חייבים לשמור עליו".

לסיום, לפני כשנתיים כתבת עבודה גדולה על ביטחון המזון בישראל שזה בקשר ישיר לנושא המושבים והחקלאות?

"כן, העבודה נכתבה בשנת 2020 בנושא ביטחון המזון בישראל. זה אירוע ענק ואף אחד בעצם לא מתכנן את זה כאן. איך המדינה שבעוד 18 שנה מהיום יגורו כאן כ-15 מיליון אנשים ואף אחד לא מתכנן כאן כלום, יש איזו הסתמכות על סמוך לי וזה לא תקין. עשינו איסוף ראשוני של נתונים ורצינו להתקדם מעבר למה שאנחנו אוכלים היום להכפיל את זה שנים קדימה. הרכבנו תפריט מומלץ המורכב בעיקר מירקות ופירות, אך גם חלב ומוצריו, בשר ועוד. באנו לממשלת ישראל ואמרנו, עכשיו תעשו תוכנית שלא ניתקע בעוד כמה שנים".

מרכז מזון גבעת יואב

- ✓ מרכז מזון גבעת יואב מספק מזון בחלוקה לאכוס עבור רפתות ומפטמות
- ✓ אנו מתמחים בייצור מזון איכותי עם דגש על מזונות נסים ברמה גבוהה
- ✓ המנות איכותיות ומוקפדות ומאפשרות נצילות מזון מעולה וכלכלית מוכחת במשק השיתופי והמשפחתי

ח.ג.י. חברה לייצור ושיווק חקלאי בע"מ

מושב גבעת יואב רמת הגולן, מיקוד 1294600
 טל. 04-6762130, פקס. 04-6762673
 E-mail: oren@hgi.co.il 052-3201204

מרכז האוכל והמוצרים
 מרכז האוכל והמוצרים
 מרכז האוכל והמוצרים

Printed from Calameo.com